

Uchwała nr 1/XII/2024
Senatu
Państwowej Akademii Nauk Stosowanych
im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu
z dnia 18 grudnia 2024 roku

**w sprawie wytycznych w zakresie tworzenia programów studiów pierwszego i drugiego stopnia
oraz jednolitych studiów magisterskich w Państwowej Akademii Nauk Stosowanych
im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu**

Na podstawie art. 28 ust. 1 pkt 11 w zw. z art. 67 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571) Senat uchwała, co następuje:

§1

Uchwała się wytyczne w zakresie tworzenia programów studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich, które stanowią załącznik do uchwały.

§2

Traci moc Uchwała nr 2/II/2024 Senatu Państwowej Akademii Nauk Stosowanych im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu z dnia 7 lutego 2024 r., w sprawie wytycznych w zakresie tworzenia programów studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich w Państwowej Akademii Nauk Stosowanych im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu.

§3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Senatu

PANS w Jarosławiu

dr Beata Rejman

Wytyczne w zakresie tworzenia programów studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich

§ 1

Przepisy ogólne

1. Wytyczne tworzenia programu studiów określają:
 - 1) warunki jakie musi spełniać program studiów na danym kierunku, poziomie i profilu;
 - 2) wymaganą dokumentację programów studiów;
 - 3) tryb postępowania dotyczącego przyjęcia i zmiany programu studiów.
2. Przy tworzeniu programów studiów na danym kierunku studiów, poziomie i profilu oraz formie studiów należy uwzględniać wymagania i zalecenia określone w niniejszych wytycznych, przepisy prawa powszechnie obowiązującego, oraz zalecenia określone przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Polską Komisję Akredytacyjną.

§ 2

Podstawowe definicje

1. Użyte określenia oznaczają:
 - 1) **kierunek studiów** – wyodrębniona w ramach studiów wyższych forma kształcenia, realizowana w sposób określony przez program studiów w ramach 6 i 7 poziomu Polskiej Ramy Kwalifikacji;
 - 2) **Polska Rama Kwalifikacji** – opis ośmiu wyodrębnionych poziomów kwalifikacji odpowiadających poziomom europejskich ram kwalifikacji, o których mowa w ustawie o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, sformułowany za pomocą ogólnych charakterystyk efektów uczenia się dla kwalifikacji na poszczególnych poziomach, ujętych w kategoriach wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych;
 - 3) **poziom 6 PRK** – poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji odpowiadający poziomowi studiów pierwszego stopnia;
 - 4) **poziom 7 PRK** – poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji odpowiadający poziomowi studiów drugiego stopnia;
 - 5) **efekty uczenia się** – zasób wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych uzyskanych w procesie kształcenia przez studenta;
 - 6) **charakterystyki efektów uczenia się** – efekty uczenia się zdefiniowane w postaci charakterystyk dla poziomów 6 i 7 drugiego stopnia typowych dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach systemu szkolnictwa wyższego określone w załączniku do ustawy o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji oraz w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie charakterystyk;
 - 7) **punkty ECTS** – punkty zdefiniowane w Europejskim Systemie Akumulacji i Transferu Punktów Zaliczeniowych (European Credit Transfer System) jako miara średniego nakładu pracy studenta, niezbędnego do uzyskania zakładanych efektów uczenia się;
 - 8) **profil** – profil praktyczny;
 - 9) **profil praktyczny** – profil studiów, na którym ponad połowa punktów ECTS jest przypisana zajęciom kształtującym umiejętności praktyczne;
 - 10) **warunki odbywania studiów** – wymagania określone w Uczelni związane z realizacją programu studiów na danym kierunku, poziomie i profilu warunkujące ukończenie studiów i uzyskanie dyplomu ukończenia studiów.

§ 3

Warunki odbywania studiów

1. Studia wyższe w PANS w Jarosławiu na określonym kierunku, poziomie i profilu prowadzone są zgodnie z warunkami odbywania studiów, na które składają się:
 - 1) program studiów ustalony przez Senat PANS w Jarosławiu;
 - 2) szczegółowe zasady realizacji programu studiów ustalone przez dziekana wydziału - tzw. zasady studiowania.
2. W przypadku prowadzenia kierunku studiów wspólnie z inną uczelnią dodatkowo wymagane jest zawarcie porozumienia w formie pisemnej z tą uczelnią, które określa szczegółową organizację takich studiów.

§ 4

Prowadzenie studiów

1. Uczelnia prowadzi kształcenie uwzględniające potrzeby otoczenia społeczno-gospodarczego.
2. Kształcenie prowadzi się na studiach na określonym kierunku, na poziomie studiów pierwszego stopnia, drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich.
3. Studia są prowadzone na profilu praktycznym, na którym ponad połowa punktów ECTS jest przypisana zajęciom kształtującym umiejętności praktyczne.
4. Studia są prowadzone w formie studiów stacjonarnych i studiów niestacjonarnych.
5. Studia stacjonarne to studia w ramach, których co najmniej połowa punktów ECTS objętych programem studiów jest uzyskiwana w ramach zajęć z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów.
6. Studia niestacjonarne to studia wskazane w uchwale Senatu, w ramach których mniej niż połowa punktów ECTS objętych programem studiów może być uzyskiwana z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów.
7. Zajęcia na studiach stacjonarnych są prowadzone odrębnie od zajęć na studiach niestacjonarnych.
8. Liczba studentów studiujących na studiach stacjonarnych nie może być mniejsza od liczby studentów studiujących na studiach niestacjonarnych.
9. Utworzenie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu wymaga pozwolenia Ministra Nauki.
10. Rektor występuje z wnioskiem do Ministra Nauki o pozwolenie na utworzenie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu.
11. Wniosek, o którym mowa w ust. 10 składa się nie później niż 6 miesięcy przed planowanym rozpoczęciem prowadzenia studiów.
12. Jeżeli Uczelnia uzyskała pozwolenie na prowadzenie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu, nie może ubiegać się o pozwolenie na utworzenie studiów na kierunku, poziomie i profilu o tej samej nazwie lub których programy określają takie same efekty uczenia się, przyporządkowane do tej samej dyscypliny.

§ 5

Program studiów

1. Uczelnia prowadzi studia na określonym kierunku, poziomie i profilu na podstawie programu studiów.
2. Program studiów określa efekty uczenia się, opis procesu kształcenia prowadzącego do uzyskania efektów uczenia się oraz liczbę punktów ECTS przypisanych do zajęć.
3. W programie studiów przygotowujących do wykonywania zawodów: pielęgniarki, ratownika medycznego i nauczyciela uwzględnia się standardy kształcenia.
4. Kształcenie prowadzi się w dziedzinach nauki i dyscyplinach naukowych.
5. Uczelnia przyporządkowuje kierunek studiów do co najmniej jednej dyscypliny naukowej.
6. W przypadku przyporządkowania kierunku studiów do więcej niż jednej dyscypliny, wskazuje się dyscyplinę wiodącą w ramach której będzie uzyskiwana ponad połowa efektów uczenia się.
7. Ustalenie programu studiów wymaga zasięgnięcia opinii Samorządu Studenckiego.
8. Przy tworzeniu programu studiów na danym kierunku studiów, poziomie, profilu oraz formie studiów, w szczególności w procesie definiowania efektów uczenia się, należy uwzględnić:

- 1) wymagania zawarte w przepisach prawa powszechnie obowiązującego;
- 2) wytyczne określone w niniejszej uchwale;
- 3) wnioski z analizy wyników monitoringu karier studentów i absolwentów;
- 4) wnioski z analizy zgodności zakładanych efektów uczenia się z potrzebami rynku pracy;
- 5) wymagania i zalecenia Polskiej Komisji Akredytacyjnej;
- 6) wymagania, zalecenia oraz opinie interesariuszy zewnętrznych, w szczególności stowarzyszeń, organizacji zawodowych i społecznych;
- 7) przykłady dobrych praktyk.

§ 6

Elementy programu studiów

1. Program studiów określa:

- 1) ogólną charakterystykę studiów, w tym:
 - a) nazwę kierunku,
 - b) poziom,
 - c) profil,
 - d) formę lub formy studiów;
- 2) efekty uczenia się określone na kierunku studiów, które uwzględniają:
 - a) efekty uczenia się, o których mowa w ustawie z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji z uwzględnieniem uniwersalnych charakterystyk pierwszego stopnia określonych w tej ustawie oraz charakterystyk drugiego stopnia określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego,
 - b) pełny zakres efektów uczenia się na każdym poziomie studiów umożliwiających uzyskanie kompetencji inżynierskich określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie charakterystyk drugiego stopnia, w przypadku kierunków studiów kończących się uzyskaniem tytułu zawodowego inżyniera lub magistra inżyniera,
 - c) efekty uczenia się w zakresie posługiwania się językiem obcym. Określone w programie studiów efekty uczenia się muszą uwzględniać efekty uczenia się w zakresie umiejętności posługiwania się językiem obcym w zakresie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych właściwych dla danego kierunku i poziomu studiów zgodnie z wymaganiami Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego określonymi dla:
 - poziomu B2 w przypadku studiów pierwszego stopnia,
 - poziomu B2+ w przypadku studiów drugiego stopnia;
 - d) uzyskanie takich samych efektów uczenia się dla kierunku w przypadku prowadzenia studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, a także w przypadku zróżnicowania kształcenia, w ramach ścieżek kształcenia;
- 3) dziedzinę/dziedziny oraz dyscyplinę/dyscypliny (w tym także dyscyplinę wiodącą), do której/których przyporządkowany jest kierunek studiów zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki w sprawie dyscyplin i na zasadach określonych w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce;
- 4) liczbę semestrów konieczną do ukończenia studiów na danym kierunku i poziomie;
- 5) łączną liczbę godzin zajęć konieczną do ukończenia studiów na danym kierunku i poziomie;
- 6) liczbę punktów ECTS konieczną do ukończenia studiów na danym kierunku i poziomie;
- 7) tytuł zawodowy nadawany absolwentom;
- 8) harmonogram realizacji programu studiów w poszczególnych semestrach i latach danego cyklu kształcenia, z uwzględnieniem następujących zasad:
 - a) harmonogram realizacji programu studiów określa rozkład zajęć w poszczególnych semestrach wraz z przypisanymi do nich punktami ECTS, formami zajęć i ich wymiarem, a także liczbę punktów ECTS wymaganą do zaliczenia danego semestru,

- b) w przypadku studiów prowadzonych na danym kierunku studiów, poziomie i profilu w formie stacjonarnej i niestacjonarnej należy określić harmonogram realizacji programu studiów odrębnie dla każdej z tych form;
 - 9) zajęcia lub grupy zajęć, wraz z przypisaniem do nich efektów uczenia się i treści programowych zapewniających uzyskanie tych efektów oraz sposoby weryfikacji i oceny efektów uczenia się osiągniętych przez studenta w trakcie całego cyklu kształcenia (karta opisu zajęć);
 - 10) wymiar, zasady i formę odbywania praktyk zawodowych;
 - 11) liczbę godzin i punktów ECTS, jaką student musi uzyskać w ramach praktyk zawodowych;
 - 12) łączną liczbę punktów ECTS, jaką student musi uzyskać w ramach zajęć, w tym:
 - a) prowadzonych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia,
 - b) z dziedziny nauk humanistycznych lub nauk społecznych, nie mniejszą niż 5 punktów ECTS na każdym poziomie kształcenia, w przypadku kierunków studiów przyporządkowanych do dyscyplin w ramach dziedzin innych niż odpowiednio nauki humanistyczne lub nauki społeczne,
 - c) o charakterze praktycznym, kształtujących umiejętności praktyczne, w tym zajęć laboratoryjnych, projektowych, praktycznych, warsztatowych;
 - d) z języka obcego.
2. Dodatkowe wymagania dotyczące programu studiów:
- 1) w programie studiów wskazuje się dyscyplinę wiodącą w przypadku kierunku studiów przyporządkowanego do więcej niż jednej dyscypliny;
 - 2) w ramach dyscypliny wiodącej ponad połowa efektów uczenia się jest uzyskiwana w tej dyscyplinie;
 - 3) program studiów dla kierunku przyporządkowanego do więcej niż jednej dyscypliny określa dla każdej z tych dyscyplin procentowy udział liczby punktów ECTS w liczbie punktów ECTS wymaganej do ukończenia studiów na danym poziomie ze wskazaniem dyscypliny wiodącej;
 - 4) przyporządkowanie kierunku do dyscypliny, w tym liczba dyscyplin powinna racjonalnie wynikać z kluczowych przesłanek i celów prowadzenia danego kierunku studiów, ujętych w koncepcji kształcenia i znajdujących odzwierciedlenie w efektach uczenia się;
 - 5) przyporządkowanie kierunku do dyscypliny jest uzasadnione tylko wówczas, jeżeli dana dyscyplina stanowi jeden z podstawowych elementów, na których konstruowana jest koncepcja kształcenia;
 - 6) do dyscypliny wiodącej oprócz zajęć związanych z tą dyscypliną, zalicza się także zajęcia z zakresu nauk podstawowych właściwych dla danego kierunku studiów, zajęcia z dziedziny nauk humanistycznych lub społecznych, w przypadku kierunków studiów przyporządkowanych do dyscyplin w ramach dziedzin innych niż nauki humanistyczne lub nauki społeczne, a także zajęcia z języka obcego;
 - 7) program studiów umożliwia studentowi wybór zajęć, którym przypisano punkty ECTS w wymiarze nie mniejszym niż 30% liczby punktów ECTS koniecznej do ukończenia studiów na danym kierunku i poziomie;
 - 8) w programie studiów pierwszego stopnia prowadzonym w formie studiów stacjonarnych określa się zajęcia z wychowania fizycznego, którym nie przypisuje się efektów uczenia się oraz liczby punktów ECTS;
 - 9) przewidziane w programie studiów zajęcia kształtujące umiejętności praktyczne muszą być prowadzone:
 - a) w warunkach właściwych dla danego zakresu działalności zawodowej,
 - b) w sposób umożliwiający wykonywanie czynności praktycznych przez studentów;
 - 10) program studiów zawiera informację na temat złożenia pracy dyplomowej, jeżeli program studiów pierwszego stopnia przewiduje złożenie pracy dyplomowej;
 - 11) w programie studiów przedstawia się informację na temat wykorzystania infrastruktury niezbędnej do prowadzenia kształcenia, w zakresie przewidzianym w programie studiów.
3. Program studiów może przewidywać również inne wymagania dla danego kierunku studiów na wybranym poziomie studiów określone w odrębnych przepisach.
4. Program studiów podlega systematycznej ocenie i doskonaleniu poprzez:

- 1) nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia, którzy obowiązani są corocznie dokonać przeglądu celów kształcenia, zakładanych efektów uczenia się, treści oraz metod programowych i metod weryfikacji zakładanych efektów uczenia się dla zajęć, które prowadzą;
 - 2) interesariuszy zewnętrznych (pracodawców) współpracujących z uczelnią w ramach danego kierunku studiów dokonujących corocznie oceny dotychczasowych efektów uczenia się i programów studiów;
 - 3) nauczycieli akademickich, inne osoby prowadzące zajęcia, studentów i pracodawców, którzy zgłaszają swoje propozycje dotyczące programów studiów do Przewodniczącego Rady Programowej Kierunku Studiów.
5. Program studiów musi być starannie przygotowany i zweryfikowany, pozbawiony błędów rachunkowych i oczywistych omyłek pisarskich.
 6. Wzory formularzy służące do oceny i doskonalenia programów studiów określi Rektor w drodze zarządzenia.
 7. Zasady określone uchwałą; obowiązują również przy tworzeniu programów studiów realizowanych w języku obcym.

§ 7

Ścieżka kształcenia

1. Ścieżka kształcenia to sposób zróżnicowania organizacji kształcenia w ramach kierunku studiów na studiach pierwszego lub drugiego stopnia.
2. Program studiów obowiązujący na danym kierunku studiów, poziomie i profilu może przewidywać zróżnicowanie w organizacji kształcenia w ramach ścieżki kształcenia.
3. W przypadku zróżnicowania kształcenia w ramach ścieżki kształcenia efekty uczenia się określone dla kierunku studiów i poziomu nie mogą ulec zmianie.
4. Zróżnicowanie w organizacji kształcenia, w ramach ścieżki kształcenia na kierunku studiów pierwszego stopnia powinno odbywać się w ramach zajęć do wyboru.
5. Zróżnicowanie organizacji kształcenia poprzez wybieranie ścieżki kształcenia na kierunku studiów drugiego stopnia musi wynikać z potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego i potrzeb rynku pracy.
6. Informacje o zróżnicowaniu w organizacji kształcenia w ramach ścieżki kształcenia umieszczone są w suplemencie do dyplomu.
7. Do uruchomienia ścieżki kształcenia na określonym kierunku wymagana jest zgoda Rektora.

§ 8

Zmiany programu studiów

1. W celu doskonalenia programu studiów można dokonywać w nim zmian.
2. Dokonane zmiany mogą wynosić łącznie 30% ogólnej liczby efektów uczenia się określonych w programie studiów aktualnych na dzień wydania przez Ministra Nauki pozwolenia na utworzenie studiów na danym kierunku i poziomie.
3. Zmiany w programie studiów są wprowadzane z początkiem nowego cyklu kształcenia.
4. Zmiany wprowadzone w programie studiów w trakcie cyklu kształcenia mogą dotyczyć tylko i wyłącznie:
 - 1) doboru treści kształcenia przekazywanych studentom w ramach zajęć, uwzględniających najnowsze osiągnięcia naukowe, artystyczne lub związane z działalnością zawodową;
 - 2) konieczności:
 - a) usunięcia nieprawidłowości stwierdzonych przez Polską Komisję Akredytacyjną,
 - b) dostosowania programu studiów do zmian w przepisach powszechnie obowiązujących.
5. W przypadku dokonywania zmian, o których mowa w ust.1 Dziekan Wydziału składa do Uczelnianej Rady ds. Kształcenia wniosek o zmianę programu studiów.
6. Wniosek o zmianę programu studiów powinien zawierać:
 - 1) nowy program studiów lub określony element programu studiów, którego ta zmiana dotyczy;
 - 2) opinię Rady Programowej Kierunku Studiów;
 - 3) opinię Samorządu Studenckiego.

7. Każda zmiana programu studiów wymaga uchwały Senatu PANS w Jarosławiu w sprawie ustalenia programu studiów na określonym kierunku studiów, poziomie i profilu po zasięgnięciu opinii Samorządu Studenckiego w formie pisemnej.
8. Zmiany w programach studiów mogą być dokonywane wyłącznie jeden raz w ciągu roku akademickiego.
9. Zmiany w programach studiów wprowadzone w trakcie cyklu kształcenia są udostępniane w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Uczelni co najmniej na jeden miesiąc przed rozpoczęciem semestru, którego dotyczą.

§ 9

Zajęcia

1. Opis zajęć powinien obejmować w szczególności:
 - 1) nazwę zajęć;
 - 2) liczbę punktów ECTS wyrażoną w liczbach całkowitych ze wskazaniem sposobu jej wyznaczania;
 - 3) semestr/semestry, w których zajęcia są prowadzone;
 - 4) efekty uczenia się określone dla zajęć i ich odniesienie do efektów uczenia się określonych dla kierunku studiów i poziomu;
 - 5) treści programowe zapewniające uzyskanie tych efektów w ramach poszczególnych form zajęć (program wykładów i pozostałych zajęć);
 - 6) dyscypliny/dyscyplinę naukową, do której/których przyporządkowane są zajęcia;
 - 7) formy prowadzenia zajęć wraz z ich odniesieniem do efektów uczenia się określonych dla zajęć;
 - 8) liczbę godzin zajęć w ramach poszczególnych form zajęć;
 - 9) sposób weryfikacji i oceny efektów uczenia się osiągniętych przez studenta w ramach zajęć z podziałem na ich formy;
 - 10) metody dydaktyczne i techniki kształcenia;
 - 11) warunki i sposób zaliczenia poszczególnych form zajęć, w tym zasady zaliczeń poprawkowych, a także warunki dopuszczenia do egzaminu;
 - 12) sposób ustalania oceny końcowej z zajęć, a także sposób obliczania oceny w przypadku zajęć, w skład których wchodzi więcej niż jedna forma zajęć;
 - 13) wymagania wstępne i dodatkowe;
 - 14) zalecaną literaturę i pomoce naukowe;
 - 15) język/języki, w którym/których zajęcia są prowadzone.
2. Liczba określonych efektów uczenia się dla danych zajęć nie może być mniejsza niż 3 i nie może być większa niż 7.
3. Szczegółowy opis zajęć, o którym mowa w ust. 1 zawarty jest w karcie opisu zajęć (sylabusie).
4. Za sporządzenie karty opisu zajęć odpowiedzialny jest koordynator zajęć.
5. Karty opisu zajęć wchodzi w skład programu studiów.

§ 10

Zajęcia do wyboru

1. Program studiów powinien przewidywać zajęcia do wyboru.
2. Liczba punktów ECTS przewidzianych w ramach zajęć do wyboru wynosi co najmniej:
 - 1) studia pierwszego stopnia – 54 punkty ECTS;
 - 2) studia pierwszego stopnia, na których program studiów obejmuje efekty uczenia się umożliwiające uzyskanie kompetencji inżynierskich – 63 punkty ECTS;
 - 3) studia drugiego stopnia – 27 punktów ECTS albo 36 punktów ECTS albo 45 punktów ECTS w zależności od czasu trwania studiów;
 - 4) jednolite studia magisterskie – 90 punktów ECTS albo 108 punktów ECTS w zależności od czasu trwania studiów.
3. Do zajęć do wyboru nie wlicza się liczby punktów ECTS przypisanej praktykom zawodowym.
4. Do zajęć do wyboru nie zalicza się: seminarium, proseminarium, warsztat przygotowujący do egzaminu oraz język obcy.

§ 11
Praktyki zawodowe

1. Program studiów przewiduje praktyki zawodowe w wymiarze co najmniej:
 - 1) 6 miesięcy w przypadku studiów pierwszego stopnia i jednolitych studiów magisterskich, którym przypisuje się:
 - a) 29 punktów ECTS w wymiarze 720 godzin,
 - b) 39 punktów ECTS w wymiarze 960 godzin;
 - 2) 3 miesiące w przypadku studiów drugiego stopnia, którym przypisuje się:
 - a) 15 punktów ECTS w wymiarze 360 godzin,
 - b) 20 punktów ECTS w wymiarze 480 godzin.
2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do programów studiów uwzględniających standardy kształcenia i przygotowujących do wykonywania zawodu pielęgniarstwa, ratownika medycznego i nauczyciela.
3. Wymiar praktyk odbywanych w przedsiębiorstwach, instytucjach i innych zakładach pracy należy określić w wymiarze, godzinowym, tygodniowym i miesięcznym dla danego kierunku studiów i poziomu.
4. Program studiów określa szczegółowe zasady i formy odbywania praktyk, uwzględniając odrębne przepisy dla poszczególnych uprawnień zawodowych, a w szczególności:
 - 1) cel praktyki;
 - 2) efekty uczenia się właściwe dla praktyki;
 - 3) metody sprawdzania i weryfikacji efektów uczenia się osiągniętych przez studenta w wyniku odbycia praktyki;
 - 4) przypisane do praktyk punkty ECTS;
 - 5) odpowiedni wymiar praktyk we właściwych dla danego kierunku studiów przedsiębiorstwach, instytucjach i innych zakładach pracy, z którymi niezbędne jest zawarcie stosownych umów;
 - 6) wymagania wobec opiekuna praktyk w miejscu ich odbywania;
 - 7) zasady zaliczania praktyk.
5. Wymiar, zasady i forma odbywania praktyk zawodowych oraz liczba punktów ECTS jaką student musi uzyskać w ramach praktyk, a także cele szczegółowe i terminy realizacji praktyk powinny być zharmonizowane z pozostałymi zajęciami w procesie kształcenia.
6. Program studiów powinien uwzględniać system zapewniania jakości praktyk (kontroli), a w szczególności weryfikację efektów uczenia się uzyskiwanych przez studentów w wyniku odbycia praktyk oraz warunki zaliczania praktyk.
7. Praktyki zawodowe w pełnym wymiarze powinny być realizowane w zakładach pracy.
8. W przypadku studiów dualnych, praktyki zawodowe można zorganizować naprzemiennie w formie zajęć dydaktycznych realizowanych w Uczelni i w formie praktyk odbywanych u pracodawcy pod warunkiem osiągnięcia przez studenta wszystkich efektów uczenia się przewidzianych w programie studiów dla tego kierunku, poziomu i profilu.
9. Szczegółowe zasady i tryb odbywania praktyk zawodowych określi Rektor w drodze zarządzenia.

§ 12
**Liczba punktów ECTS konieczna do ukończenia studiów
na danym kierunku i poziomie**

1. Tworząc program studiów należy uwzględnić następujące warunki w zakresie przypisywania zajęciom punktów ECTS:
 - 1) punkty ECTS stanowią miarę średniego nakładu pracy studenta niezbędnego do uzyskania efektów uczenia się;
 - 2) jeden punkt ECTS odpowiada 25-30 godzinom pracy studenta obejmującym zajęcia organizowane przez uczelnię oraz jego indywidualną pracę związaną z tymi zajęciami;
 - 3) punkty ECTS przypisuje się za:
 - a) zaliczenie każdego z zajęć przewidzianych w programie studiów, przy czym liczba punktów ECTS nie zależy od uzyskanej oceny, a warunkiem ich przyznania jest

- spełnienie przez studenta wymagań dotyczących uzyskania zakładanych efektów uczenia się określonych w karcie opisu zajęć (sylabusie),
- b) przygotowanie i złożenie pracy dyplomowej w zależności od poziomu studiów (jeżeli program studiów przewiduje złożenie pracy dyplomowej).
2. Warunkiem ukończenia studiów na danym kierunku i poziomie jest uzyskanie efektów uczenia się określonych w programie studiów, którym przypisano co najmniej:
 - 1) 180 punktów ECTS na studiach pierwszego stopnia;
 - 2) 210 punktów ECTS na studiach pierwszego stopnia, na których program studiów obejmuje efekty uczenia się umożliwiające uzyskanie kompetencji inżynierskich;
 - 3) 120 punktów ECTS albo 150 punktów ECTS na studiach drugiego stopnia w zależności od czasu trwania tych studiów;
 - 4) 90 punktów ECTS albo 120 punktów ECTS na studiach drugiego stopnia na których program studiów obejmuje efekty uczenia się umożliwiające uzyskanie kompetencji inżynierskich w zależności od czasu trwania tych studiów;
 - 5) 300 punktów ECTS na studiach jednolitych magisterskich trwających 9 albo 10 semestrów;
 - 6) 360 punktów ECTS na studiach jednolitych magisterskich trwających 11 albo 12 semestrów.
 3. Wycena punktowa pracy dyplomowej powinna wynosić:
 - 1) na studiach pierwszego stopnia – 10 punktów ECTS;
 - 2) na studiach pierwszego stopnia, na których program studiów obejmuje efekty uczenia się umożliwiające uzyskanie kompetencji inżynierskich – 15 punktów ECTS.
 4. Za przygotowanie i złożenie pracy dyplomowej w ramach studiów drugiego stopnia student otrzymuje 20 punktów ECTS.
 5. Za przygotowanie i złożenie pracy dyplomowej w ramach jednolitych studiów magisterskich student otrzymuje 20 punktów ECTS.
 6. Wycena punktowa zajęć warsztatowych przygotowujących do egzaminu dyplomowego, jeżeli program studiów pierwszego stopnia nie przewiduje złożenia pracy dyplomowej powinna wynosić:
 - 1) na studiach pierwszego stopnia – 10 punktów ECTS;
 - 2) na studiach pierwszego stopnia, na których program studiów obejmuje efekty uczenia się umożliwiające uzyskanie kompetencji inżynierskich – 15 punktów ECTS.
 7. Nie przyznaje się punktów ECTS za złożenie egzaminu dyplomowego.
 8. Liczba punktów ECTS przewidziana w programie studiów dla konkretnego semestru wynosi od 27 do 33 punktów ECTS.
 9. Liczba punktów ECTS przewidziana w programie studiów dla konkretnego roku nie może być mniejsza niż 60 punktów ECTS.

§ 13

Liczba semestrów konieczna do ukończenia studiów na danym kierunku i poziomie

1. Studia stacjonarne pierwszego stopnia trwają co najmniej 6 semestrów.
2. Studia stacjonarne pierwszego stopnia, na których program studiów obejmuje efekty uczenia się umożliwiające uzyskanie kompetencji inżynierskich trwają co najmniej 7 semestrów.
3. Studia stacjonarne drugiego stopnia trwają od 3 do 5 semestrów.
4. Studia stacjonarne jednolite magisterskie trwają od 9 do 12 semestrów.
5. Łączny czas trwania studiów stacjonarnych pierwszego i drugiego stopnia dla poszczególnych kierunków powinien wynosić nie mniej niż 10 semestrów.
6. Studia niestacjonarne mogą trwać o jeden lub o dwa semestry dłużej niż odpowiednie studia stacjonarne.
7. Rok akademicki trwa od 1 października do 30 września i dzieli się na dwa semestry.
8. Liczba tygodni dydaktycznych w danym semestrze dla studiów stacjonarnych i niestacjonarnych wynosi 15 tygodni

§ 14

Łączna liczba godzin zajęć na danym kierunku studiów i poziomie

1. Łączna liczba godzin zajęć uwzględniająca praktyki zawodowe na poszczególnych kierunkach studiów stacjonarnych pierwszego stopnia wynosi nie więcej niż:

- 1) kierunek administracja – 2431 godzin;
 - 2) kierunek bezpieczeństwo wewnętrzne – 2541 godzin;
 - 3) kierunek finanse i rachunkowość – 2499 godzin;
 - 4) kierunek kosmetologia – 2544 godzin;
 - 5) kierunek pielęgniarstwo – 4870 godzin;
 - 6) kierunek prawo w biznesie i sektorze publicznym – 2430 godzin;
 - 7) kierunek ratownictwo medyczne – 3765 godzin;
 - 8) kierunek zarządzanie – 2454 godzin.
2. Łączna liczba godzin zajęć uwzględniająca praktyki zawodowe na poszczególnych kierunkach studiów stacjonarnych pierwszego stopnia, na których program studiów obejmuje efekty uczenia się umożliwiające uzyskanie kompetencji inżynierskich wynosi nie więcej niż:
 - 1) kierunek automatyka i elektronika praktyczna – 2980 godzin;
 - 2) kierunek budownictwo – 3420 godzin;
 - 3) kierunek geodezja i kartografia – 3139 godzin;
 - 4) kierunek informatyka – 3180 godzin;
 - 5) kierunek logistyka i spedycja – 2940 godzin.
 3. Łączna liczba godzin zajęć uwzględniająca praktyki zawodowe na poszczególnych kierunkach studiów stacjonarnych drugiego stopnia wynosi nie więcej niż:
 - 1) kierunek administracja – 1596 godzin;
 - 2) kierunek bezpieczeństwo wewnętrzne – 1626 godzin;
 - 3) kierunek pielęgniarstwo – 1400 godzin;
 - 4) kierunek praca socjalna – 1390 godzin;
 - 5) kierunek zarządzanie – 1593 godzin.
 4. Łączna liczba godzin zajęć uwzględniająca praktyki zawodowe na kierunku studiów stacjonarnych drugiego stopnia, na którym program studiów obejmuje efekty uczenia się umożliwiające uzyskanie kompetencji inżynierskich wynosi nie więcej niż:
 - 1) kierunek geodezja i kartografia – 1258 godzin.
 5. Łączna liczba godzin zajęć uwzględniająca praktyki zawodowe na poszczególnych kierunkach jednolitych studiów magisterskich wynosi nie więcej niż:
 - 1) kierunek pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna – 3280 godzin;
 - 2) kierunek psychologia – 4000 godzin.
 6. Kierunki studiów prowadzone w formie studiów niestacjonarnych wraz z łączną liczbą godzin uwzględniającą praktyki zawodowe:
 - 1) studia pierwszego stopnia:
 - a) bezpieczeństwo wewnętrzne – 1860 godzin;
 - b) finanse i rachunkowość – 1806 godzin;
 - c) zarządzanie – 1779 godzin.
 - 2) studia pierwszego stopnia, na których program studiów obejmuje efekty uczenia się umożliwiające uzyskanie kompetencji inżynierskich:
 - a) budownictwo – 2469 godzin;
 - b) geodezja i kartografia – 2274 godzin;
 - c) informatyka – 2306 godzin.
 - 3) studia drugiego stopnia:
 - a) zarządzanie – 1134 godzin.
 - 4) studia drugiego stopnia, na których program studiów obejmuje efekty uczenia się umożliwiające uzyskanie kompetencji inżynierskich:
 - a) geodezja i kartografia – 909 godzin
 - 5) jednolite studia magisterskie
 - a) pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna – 2100 godzin
 7. Liczbę godzin zajęć na danym kierunku i poziomie studiów niestacjonarnych ustala się na podstawie przepisów prawa powszechnie obowiązującego.
 8. Liczba godzin zajęć na studiach niestacjonarnych ulega proporcjonalnie zmniejszeniu w stosunku do ogólnej liczby godzin zajęć jaką student musi uzyskać w ramach zajęć prowadzonych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów i nie może być mniejsza niż 60% łącznej liczby godzin zajęć na określonym kierunku i poziomie studiów stacjonarnych. Godziny z praktyk zawodowych muszą pozostać w tym samym wymiarze jaki został ustalony na studiach stacjonarnych na określonym kierunku i poziomie.

9. Rektor na uzasadniony wniosek dziekana wydziału może wyrazić zgodę na zwiększenie łącznej liczby godzin zajęć na poszczególnych kierunkach i poziomach studiów.
10. Łączna liczba godzin, o której mowa w ust. 1-6 uwzględnia zajęcia praktyczne realizowane na uczelni i praktyki zawodowe odbywane w zakładach pracy.

§ 15

Zajęcia obowiązkowe określone w programie studiów

1. W programie studiów pierwszego stopnia i jednolitych studiów magisterskich prowadzonych w formie studiów stacjonarnych lub niestacjonarnych określa się obowiązkowo zajęcia z:
 - 1) **podstawy sztucznej inteligencji** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 1 punkt ECTS. Formą zaliczenia zajęć jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia są realizowane w formie laboratorium;
 - 2) **superwizje praktyk** na studiach stacjonarnych w następującym wymiarze godzin, na poszczególnych kierunkach:
 - a) administracja 6 godzin,
 - b) automatyka i elektronika praktyczna 6 godzin,
 - c) bezpieczeństwo wewnętrzne 6 godzin,
 - d) budownictwo 9 godzin,
 - e) finanse i rachunkowość 9 godzin,
 - f) geodezja i kartografia 9 godzin,
 - g) informatyka 6 godzin,
 - h) kosmetologia 9 godzin,
 - i) logistyka i spedycja 6 godzin,
 - j) prawo w biznesie i sektorze publicznym 6 godzin,
 - k) zarządzanie 9 godzin,
 - l) pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna 9 godzin,
 - ł) psychologia 12 godzin,- którym przypisuje się 1 punkt ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia są realizowane w formie ćwiczeń raz w roku akademickim (po 3 godziny), w którym przewidziano w harmonogramie realizacji programu studiów praktyki zawodowe;
 - 3) **dziedziny nauk społecznych**, którym łącznie przypisuje się 5 punktów ECTS, w tym:
 - a) **komunikacja interpersonalna** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 1 punkt ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie ćwiczeń, (z wyłączeniem kierunku pielęgniarstwo i ratownictwo medyczne),
 - b) **współczesne problemy społeczne** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 2 punkt ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie ćwiczeń,
 - c) **ochrona własności intelektualnej** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 1 punkt ECTS. Formą zaliczenia zajęć jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia są realizowane w formie wykładu,
 - d) **człowiek współczesny wobec problemu uzależnień** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 1 punkty ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie wykładu, (z wyłączeniem kierunku pielęgniarstwo, ratownictwo medyczne, psychologia, pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna);
 - 4) **dziedziny nauk humanistycznych**, którym łącznie przypisuje się 5 punktów ECTS, w tym:
 - a) **filozofia** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 1 punkt ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie ćwiczeń,
 - b) **kultura bycia i języka** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 1 punkt ECTS. Formą

- zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie wykładu w pierwszym semestrze (z wyłączeniem kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna);
- c) **etyka zawodowa** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 1 punkt ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie wykładu, (z wyłączeniem kierunku pielęgniarstwo i ratownictwo medyczne),
- d) **efektywne metody skutecznego studiowania** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 2 punkty ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie ćwiczeń;
- 5) **języka obcego** na studiach pierwszego stopnia w wymiarze 120 godzin na studiach stacjonarnych lub 72 godziny na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 8 punktów ECTS, 180 godzin na jednolitych studiach magisterskich stacjonarnych lub 108 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 12 punktów ECTS, chyba że ze standardu kształcenia wynika inna liczba godzin i punktów ECTS. Formą zaliczenia z języka obcego jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie lektoratu przez nauczycieli akademickich Studium Języków Obcych z zachowaniem następujących zasad:
- a) zajęcia z języka obcego na studiach pierwszego stopnia rozpoczynają się od pierwszego semestru i trwają cztery semestry:
- pierwszy semestr – 30 godzin studia stacjonarne i 18 godzin studia niestacjonarne, 2 punkty ECTS,
 - drugi semestr – 30 godzin studia stacjonarne i 18 godzin studia niestacjonarne, 2 punkty ECTS,
 - trzeci semestr – 30 godzin studia stacjonarne i 18 godzin studia niestacjonarne, 2 punkty ECTS,
 - czwarty semestr – 30 godzin studia stacjonarne i 18 godzin studia niestacjonarne, 2 punkty ECTS,
- b) zajęcia z języka obcego na jednolitych studiach magisterskich rozpoczynają się od pierwszego semestru i trwają sześć semestrów:
- pierwszy semestr – 30 godzin studia stacjonarne i 18 godzin studia niestacjonarne, 2 punkty ECTS,
 - drugi semestr – 30 godzin studia stacjonarne i 18 godzin studia niestacjonarne, 2 punkty ECTS,
 - trzeci semestr – 30 godzin studia stacjonarne i 18 godzin studia niestacjonarne, 2 punkty ECTS,
 - czwarty semestr – 30 godzin studia stacjonarne i 18 godzin studia niestacjonarne, 2 punkty ECTS,
 - piąty semestr – 30 godzin studia stacjonarne i 18 godzin studia niestacjonarne, 2 punkty ECTS,
 - szósty semestr – 30 godzin studia stacjonarne i 18 godzin studia niestacjonarne, 2 punkty ECTS,
- c) student powinien zostać poinformowany na stronie internetowej swojego wydziału o rodzaju języka obcego zalecanego dla danego kierunku studiów, przed rozpoczęciem studiów;
- 6) **języka obcego specjalistycznego** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 1 punkt ECTS (z wyłączeniem kierunków: pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna jednolite studia magisterskie, psychologia jednolite studia magisterskie, pielęgniarstwo studia pierwszego stopnia oraz ratownictwo medyczne studia pierwszego stopnia). Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie lektoratu i rozpoczynają się w piątym semestrze;
- 7) **wychowania fizycznego** w wymiarze 60 godzin tylko na studiach stacjonarnych. Zajęciom nie przypisuje się punktów ECTS. Formą zaliczenia zajęć jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia są realizowane w formie ćwiczeń, przy czym:
- a) zajęcia z wychowania fizycznego trwają dwa semestry,

- b) harmonogram realizacji programu studiów określa semestry studiów, na których zajęcia z wychowania fizycznego są realizowane i podlegają zaliczeniu,
 - c) zajęcia z wychowania fizycznego mogą być prowadzone wyłącznie przez nauczyciela akademickiego posiadającego odpowiednie kompetencje pozwalające na prawidłową realizację takich zajęć.
2. Zajęcia, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2 muszą być prowadzone wyłącznie przez nauczyciela akademickiego posiadającego odpowiednie kompetencje, dorobek naukowy lub doświadczenie zawodowe pozwalające na prawidłową realizację takich zajęć.
 3. Program stacjonarnych studiów pierwszego stopnia przewiduje obowiązek prowadzenia zajęć w całości lub częściowo w języku obcym, w grupie zajęć kierunkowych lub specjalistycznych w wymiarze co najmniej 15 godzin, którym przypisuje się co najmniej 1 punkt ECTS.
 4. Program stacjonarnych jednolitych studiów magisterskich przewiduje obowiązek zaliczenia przez studenta zajęć w języku obcym, w grupie zajęć kierunkowych lub specjalistycznych w wymiarze co najmniej 30 godzin, obejmujących specjalistyczną terminologię obcojęzyczną z zakresu właściwego dla danego kierunku studiów, którym przypisuje się co najmniej 2 punkty ECTS.
 5. W programie studiów drugiego stopnia prowadzonych w formie studiów stacjonarnych lub studiów niestacjonarnych określa się obowiązkowo zajęcia z:
 - 1) **superwizje praktyk** na studiach stacjonarnych w następującym wymiarze godzin, na poszczególnych kierunkach:
 - a) administracja 6 godzin;
 - b) bezpieczeństwo wewnętrzne 6 godzin;
 - c) geodezja i kartografia 3 godziny;
 - d) praca socjalna 6 godzin;
 - e) zarządzanie 3 godziny
 - którym przypisuje się 1 punkt ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia są realizowane w formie ćwiczeń raz w roku akademickim (po 3 godziny), w którym przewidziano w harmonogramie realizacji programu studiów praktyki zawodowe;
 - 2) **dziedziny nauk społecznych**, którym łącznie przypisuje się 5 punktów ECTS, w tym:
 - a) **negocjacje i mediacje** w wymiarze 30 godzin na studiach stacjonarnych lub 18 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 2 punkty ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są częściowo w języku obcym w formie ćwiczeń,
 - b) **socjotechnika i oddziaływanie społeczne** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 2 punkty ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie ćwiczeń,
 - c) **człowiek wobec nowoczesnych technologii – refleksja socjologiczna** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 1 punkt ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie wykładu;
 - 3) **dziedziny nauk humanistycznych**, którym łącznie przypisuje się 5 punktów ECTS, w tym:
 - a) **kultura i nowe media w komunikacji społecznej** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 2 punkty ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie ćwiczeń,
 - b) **logika i erystyka** w wymiarze 30 godzin na studiach stacjonarnych lub 18 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 2 punkty ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie ćwiczeń, (z wyłączeniem kierunku pielęgniarstwo),
 - c) **współczesne wyzwania kultury i cywilizacji** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 1 punkt ECTS. Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie wykładu (z wyłączeniem kierunku pielęgniarstwo);
 - 4) **języka obcego** w wymiarze 60 godzin na studiach stacjonarnych lub 38 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 4 punkty ECTS, chyba że ze standardu kształcenia wynika inna liczba godzin i punktów ECTS. Formą zaliczenia z języka obcego jest

zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie lektoratu przez nauczycieli akademickich Studium Języków Obcych z uwzględnieniem następujących zasad:

- a) zajęcia z języka obcego rozpoczynają się od pierwszego semestru i trwają dwa semestry:
 - pierwszy semestr – 30 godzin studia stacjonarne i 18 godzin studia niestacjonarne, 2 punkty ECTS,
 - drugi semestr – 30 godzin studia stacjonarne i 18 godzin studia niestacjonarne, 2 punkty ECTS,
 - b) na studiach drugiego stopnia nauka języków obcych stanowi kontynuację nauki języka obcego na studiach pierwszego stopnia;
- 5) **języka obcego specjalistycznego** w wymiarze 15 godzin na studiach stacjonarnych lub 12 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 1 punkt ECTS (z wyłączeniem kierunku pielęgniarstwo studia drugiego stopnia). Formą zaliczenia jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia realizowane są w formie lektoratu i rozpoczynają się w trzecim semestrze;
- 6) **aktywności rekreacyjnej i usprawnienia fizycznego** w wymiarze 30 godzin na studiach stacjonarnych lub 18 godzin na studiach niestacjonarnych, którym przypisuje się 1 punkt ECTS (z wyłączeniem kierunku pielęgniarstwo). Formą zaliczenia zajęć jest zaliczenie na ocenę. Zajęcia są realizowane w formie ćwiczeń, przy czym:
- a) zajęcia z aktywności rekreacyjnej i usprawnienia fizycznego trwają jeden semestr,
 - b) harmonogram realizacji programu studiów określa semestr studiów, na którym zajęcia z aktywności rekreacyjnej i usprawnienia fizycznego są realizowane i podlegają zaliczeniu,
 - c) zajęcia z aktywności rekreacyjnej i usprawnienia fizycznego mogą być prowadzone wyłącznie przez nauczyciela akademickiego, posiadającego odpowiednie kompetencje pozwalające na realizację takich zajęć.
6. Zajęcia, o których mowa w ust. 5 pkt 1 i 2 muszą być prowadzone wyłącznie przez nauczyciela akademickiego posiadającego odpowiednie kompetencje, dorobek naukowy lub doświadczenie zawodowe pozwalające na prawidłową realizację takich zajęć.
7. Program stacjonarnych studiów drugiego stopnia przewiduje obowiązek zaliczenia przez studenta zajęć w języku obcym w wymiarze co najmniej 30 godzin, obejmujących specjalistyczną terminologię obcojęzyczną z zakresu właściwego dla danego kierunku studiów, którym przypisuje się co najmniej 2 punkty ECTS.
8. **Szkolenie w zakresie bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia jest obowiązkowe i realizowane z uwzględnieniem następujących zasad:**
- 1) studenci rozpoczynający naukę w PANS w Jarosławiu zobowiązani są uczestniczyć w szkoleniu z zakresu bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia w wymiarze nie mniejszym niż cztery godziny w zakresie uwzględniającym specyfikę kształcenia w uczelni i rodzaj wyposażenia technicznego wykorzystywanego w procesie kształcenia na danym kierunku i poziomie;
 - 2) za zajęcia z zakresu bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia nie przyznaje się punktów ECTS;
 - 3) zajęcia, o których mowa w pkt. 1 - 2 mogą być realizowane w formie e-learningu;
 - 4) szczegółowe zasady odbywania szkolenia dotyczącego bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia przez studentów PANS w Jarosławiu określa Rektor w drodze zarządzenia.
9. **Szkolenie w zakresie przysposobienia bibliotecznego jest obowiązkowe, z tym, że:**
- 1) dziekan wydziału organizuje dla studentów pierwszego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich rozpoczynających naukę w PANS w Jarosławiu szkolenie z zakresu przysposobienia bibliotecznego;
 - 2) zasady organizacji, zaliczania oraz wymiar godzinowy zajęć, o których mowa w pkt. 1 określają dziekan wydziału i dyrektor biblioteki;
 - 3) za zajęcia z zakresu przysposobienia bibliotecznego nie przypisuje się punktów ECTS;
 - 4) zajęcia, o których mowa w pkt 1 mogą być realizowane w formie e-learningu.
10. **Szkolenie z pierwszej pomocy przedmedycznej jest obowiązkowe, z tym, że:**

- 1) dziekan wydziału organizuje dla studentów pierwszego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich rozpoczynających naukę w PANS w Jarosławiu szkolenie z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej w formie ćwiczeń w wymiarze 5 godzin, (z wyłączeniem kierunków pielęgniarstwo, ratownictwo medyczne, bezpieczeństwo wewnętrzne, kosmetologia, pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna);
- 2) zasady organizacji zajęć, o których mowa w pkt. 1 określają dziekan wydziału ochrony zdrowia we współpracy z władzami wydziału w którym realizowane są zajęcia;
- 3) za zajęcia z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej nie przypisuje się punktów ECTS.

§ 16

Prowadzenie zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość

1. Zajęcia dydaktyczne w uczelni mogą być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (tzw. e-learning), jeżeli spełniono łącznie wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie studiów.
2. W przypadku zajęć kształtujących umiejętności praktyczne, metody i techniki kształcenia na odległość mogą być wykorzystywane tylko pomocniczo.
3. Liczba punktów ECTS, jaka może być uzyskana w ramach kształcenia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, nie może być większa niż 50% liczby punktów ECTS koniecznej do ukończenia studiów na danym kierunku i poziomie.
4. Kształcenie na odległość może być prowadzone, jeżeli zostało przewidziane w programie studiów (w harmonogramie realizacji programu studiów) i scharakteryzowane w karcie opisu zajęć.
5. Szczegółowe zasady prowadzenia zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość określa Rektor w drodze zarządzenia.

§ 17

Dokumentacja programu studiów

1. Dokumentacja dotycząca programu studiów na danym kierunku i poziomie zawiera:
 - 1) ogólną charakterystykę kierunku studiów;
 - 2) efekty uczenia się;
 - 3) tabelę odniesień efektów uczenia się określonych dla kierunku do efektów uczenia się zdefiniowanych w postaci charakterystyk dla poziomów 6 i 7 drugiego stopnia typowych dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach szkolnictwa wyższego określone w załączniku do Ustawy o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji oraz w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie charakterystyk. Tabela określa relację między efektami uczenia się określonymi dla kierunku do charakterystyk efektów uczenia się;
 - 4) tabelę odniesień efektów uczenia się określonych dla kierunku do kompetencji inżynierskich, określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie charakterystyk zarówno dla studentów pierwszego stopnia jak i dla studentów drugiego stopnia inżynierskich;
 - 5) matrycę pokrycia efektów uczenia się określonych dla kierunku studiów;
 - 6) harmonogram realizacji programu studiów w poszczególnych semestrach i latach;
 - 7) wskaźniki charakteryzujące program studiów;
 - 8) wymiar, zasady i formy odbywania praktyk zawodowych;
 - 9) karty opisu zajęć (sylabusy);
 - 10) potrzeby społeczno-gospodarcze oraz zgodność zakładanych efektów uczenia się z tymi potrzebami;
 - 11) ocenę doskonalenia programu studiów;
 - 12) wymogi związane z ukończeniem studiów;
 - 13) opis infrastruktury niezbędnej do prowadzenia kształcenia;
 - 14) opinię Samorządu Studenckiego.
2. Senat ustala programy studiów dla każdego kierunku studiów i poziomu na podstawie dokumentów wymienionych w ust. 1.
3. Wzory dokumentów wchodzących w skład programu studiów określi Rektor w drodze zarządzenia.

§ 18

Harmonogram działań dotyczących ustalania i zmiany programu studiów

1. Program studiów dla każdego kierunku studiów, poziomu i profilu ustala Senat nie później niż na cztery miesiące przed rozpoczęciem roku akademickiego, w którym będzie obowiązywał.
2. Uchwała Senatu zawiera dokumentację programu studiów, o której mowa w § 17 ust. 1.
3. Uchwałę w sprawie ustalenia programu studiów na określonym kierunku studiów, poziomie i profilu podejmuje Senat, po pozytywnym zaopiniowaniu przez Uczelnianą Radę ds. Kształcenia projektu programu studiów, spełniającego wszystkie wymogi określone w niniejszej uchwale.
4. Projekt programu studiów dla określonego kierunku studiów, poziomu i profilu wraz z opinią Samorządu Studenckiego kierowany jest przez Radę Programową Kierunku Studiów do Uczelnianej Rady ds. Kształcenia w celu zaopiniowania, z tym, że nie później niż na miesiąc przed planowanym posiedzeniem Senatu.
5. Projekt programu studiów, o którym mowa w ust. 3 podlega zaopiniowaniu przez Radę Programową Kierunku Studiów, a w przypadku tworzenia nowego kierunku studiów przez Zespół ds. utworzenia nowego kierunku studiów.
6. W przypadku, gdy projekt programu studiów, o którym mowa w ust. 3 nie spełnia wszystkich wymogów formalnych określonych w niniejszej uchwale, Przewodniczący Rady Programowej Kierunku Studiów lub Przewodniczący Zespołu ds. utworzenia nowego kierunku studiów zobowiązany jest do uzupełnienia braków.
7. Zmiany w programie studiów należy wprowadzić w terminie do 30 kwietnia roku akademickiego poprzedzającego rok akademicki, którego zmiany dotyczą.
8. W przypadku studiów rozpoczynających się w semestrze letnim zmiany w programie studiów należy wprowadzić co najmniej na miesiąc przed rozpoczęciem studiów.

§ 19

Ogłoszenie uchwały Senatu w zakresie programu studiów

1. Uczelnia udostępnia w Biuletynie Informacji Publicznej na swojej stronie podmiotowej programy studiów wraz z uchwałą Senatu w sprawie ustalenia programu studiów na określonym kierunku studiów, poziomie i profilu nie później niż w terminie 14 dni od dnia jego przyjęcia.
2. Uczelnia udostępnia dla kandydata na stronie internetowej w zakładce rekrutacja harmonogram realizacji programu studiów w poszczególnych semestrach i latach danego cyklu kształcenia.
3. Zmiany w programach studiów w trakcie cyklu kształcenia uczelnia udostępnia w Biuletynie Informacji Publicznej na swojej stronie podmiotowej co najmniej na miesiąc przed rozpoczęciem semestru, którego dotyczą.

§ 20

1. Nadzór nad tworzeniem programu studiów na określonym kierunku studiów, poziomie i profilu, powierza się Prorektorowi do spraw dydaktycznych.
2. W sprawach związanych z tworzeniem programów studiów, a nieuregulowanych w niniejszej uchwale oraz zarządzeniach Rektora wydanych na jej podstawie, wszelkie rozstrzygnięcia podejmuje Rektor w uzgodnieniu z Prorektorem do spraw dydaktycznych.

